

Ibrahim Yusifoğlu
AMEA-nın N. Gəncəvi adına
Ədəbiyyat İnstitutunun
əməkdaşı

"XX əsrdə ermənilər tərəfindən Azərbaycan xalqına qarşı dəfələrlə təcavüz edilib, soyqırımını törədilibdir. Onlardan ən dəhşətli Xocalıda baş vermişdir. Bu faciə bütün Azərbaycan xalqını sarsıtmiş, Xocalılara ağır mənəvi zərbə olmuşdur. Ancaq xocalılar həтта genosid günündə belə özünü əsl qəhrəman kimi aparmış, son damla qanlarına qədər qeyri-bərabər vuruşmuş və bu şəhərin ölməzlik tarixini yaratmışlar".

Heydər Əliyev
Ümummilli lider

Yadda saxlayıb,
unutmamalıyıq...

Azərbaycan Şərqlə Qərbin qovuşduğu, müxtəlif geosiyasi maraqların kəsişdiyi məkanda tarix boyu zəngin mədəniyyətə, qədim dövlətçilik ənənələrinə malik olan yetkin bir millət kimi formalaşmışdır. Lakin Cənubi Qafqaz regionunda əsrlərlə gədən tarixi-siyasi proseslər, xüsusən erməni şovinizmi nəticəsində azərbaycanlılar hərbi münaqişələrə cəlb olunmuş, ərazisinin müəyyən hissəsi işğal edilmiş, həmvətənlərimizə qarşı soyqırımları törədilmişdir. Ermənilərin şovinist millətçi siyasəti XX əsrdə daha da şiddətlənmiş, son yüzillikdə xalqımız dəfələrlə kütləvi soyqırımlara, deportasiyalara məruz qalmışdır.

1992-ci il fevralın 25- dən 26-na keçən gecə xalqımıza qarşı daha bir soyqırımını törədildi. Təcavüzkar erməni millətçilərinin xalqımıza qarşı apardığı etnik təmizləmə və soyqırım siyasətinin qanlı səhifəsi yazıldı. Azğın erməni cəlladları Xankəndində yerləşən keçmiş SSRİ-nin 366-cı motoatıcı alayının iştirakı ilə Xocalıya hücum etdi. Şəhər dağıdıldı, yandırılaraq yerlə yeksan edildi. Xocalı əhalisinə tutulan qanlı divan nəticəsində 613 nəfər, o cümlədən 106 qadın, 63 uşaq və 70 qoca öldürüldü.

Xocalı əhalisindən 1275 nəfər qoca, uşaq və qadın girov götürüldü. Onlar amansız zülm və məşəqqətlərə məruz qalmışlar. Xocalıda 487 nəfər ömürlük şikəst oldu, 150 nəfərin taleyi haqqında heç bir məlumat əldə olunmamış, onların haraya göndərilməsi, necə məhv edilməsi sirr olaraq qalmışdır.

57 nəfər xüsusi amansızlıqla öldürülmüş, onlardan bir qismi-

XX ƏSRİN FACİƏSİ - XOCALI

Dilimi yandıran yanıqlı ağım...

nin başı kəsilmiş, gözləri çıxarılmış, dəriləri soyulmuş, odda yandırılmışdır. 200 nəfərdən artıq adam əlindən, ayağından və ya gözündən olmuşdur. Pərən-pərən salınmış Xocalı əhalisi indi 58 rayonda məskunlaşmışdır.

Sənin böyüklüyünə şükür, İlahi!

Xalqımız 28 il bundan əvvəl törədilmiş Xocalı faciəsini dərin kədər hissi, düşməne nifrətə qeyd edir.

...Dünyaya göz açdığımız andan ilk sədamız, dünyadan köçdüyümüz anda son nidamız sə-

deyişib, özgələşibdir. Bütün bu əzablar, dərdlər, işgəncələr azmış kimi, Xocalı dağı çəkildi sinəmizə, Xocalı faciəsi yazıldı taleyimizə! Əsrin Xatın faciəsindən, Xatın harayından dəhşətli olan Xocalı soyqırımını törətdi insan cilidinə girmiş canavarlar! Xocalı faciəsindən sonra başımızı qaldırıb vətən göylərinə baxmağa, Ulu Tanrıya dualar etməyə utanırıq... Özü də Xocalıdakı qırğını planlı şəkildə etdilər:

Üzlərə baxmağa gözüm utanır,
Təsəlli verməyə sözüm utanır,
Halına yanmağa üzüm utanır,
Namərdlər əlində qalan torpağım-
Xocalım hey, Xocalım...

nin böyüklüyünə şükür etməyimizdir, Ulu Tanrı!

"Allahdan başqa Allah yoxdur"- kəlamı dilimizdə bəndələrinə məsləhət gördüklərini həmişə uca tutmuşuq, onun arxasınca getmişik. Bir olan Allahın mərhəmət və səyi nəticəsində həyatda düz və pak olmağa, özge malına, yad torpaqlarına göz dikməməyə, insanlara xəyanət və yamanlıq etməməyə, özümüzə bir pay, qonşuya iki istəməyə həmişə əməl etmişik. Ancaq xain və acgöz erməni qonşularımız tarixin müxtəlif dövrlərində yaranmış vəziyyətlərdən istifadə edərək azərbaycanlıları əzəli torpaqlarından qovmuş, yaxud soyqırımını törədərək oralarda məksunlaşmağa başlamışlar. Onlar çar Rusiyası və SSRİ-nin yetmiş ili ərzində ərazilərimizin xeyli hissəsini müxtəlif hiylələrlə ələ keçirərək bu gün Ermənistan adlanan respublikanın yaranmasına nail olmuşlar.

Bəs bizim günahımız nədir ki...

Həmişə düşmən əsarətində olmuşuq, Ulu Tanrı! Dağ vüqarlı, el qeyrətli, torpaqçanlı igidlərimiz sinələrini düşmən gülləsinə sipər edib, Vətən yolunda şəhid olublar! Elimiz-obamız yad ayaqları altında tapdağa dönüb, viranə qalıbdır.

Misilsiz sərvətlərimiz yad ellərə daşınıb, torpaqlarımıza Dədə Qorqudun verdiyi adlar

Düşmən həmişə düşməndir...

Unutma bunu, oğul! Özü də erməni kimi düşməni! Zənciri özge əllərdədir. Həmişə qabına yal töküüb, qabağına küt atıb "huy" verənləri var. Belə qansız düşmənin beş addımlığında yaşayırdı Xocalı! Yalnız qalsa da öz vüqarını, qeyrətini, namusunu, dilini, dinini qoruyub saxlayırdı Xocalı! Nə halına yanan, nə dərdinə qalan oldu. Düşmən düşmənliliyini etdi, sinəsində od qaladı, odlara çatdı Xocalını...

Yetişən olmadı o gün dadına,
Axan qanlar hopdu yeddi qatına.
Səni tay tutdular yaslı Xatına,
Dilimi yandıran yanıqlı ağım-
Xocalım hey, Xocalım...

Qırmızı qar...

"Xocalını gözlərimlə gördüm. Hər yerdən qan iyi gəlirdi. Qar üstündəki kimsəsiz, sahibsiz cəsədlərdən qorxdum. Qorxdum ki, bu qan üçün heç vaxt Azərbaycan tərəfi, sabahkı nəsilər susmasın. Bu gün ruslar bizimlədir. Sabah biz tənha qala bilirik", bunlar bir erməni yazıçısının dedikləri və bəşəriyyətə çatdırdıqlarıdır.

...İsti yuvalarından perikən quşlar, haraya uçursunuz?! Başınız üzərində hərlənən cayanlı düşmənlərinizi görmürsünüz mü?.. Görmürsünüz mü, bu vəhşilər qana susayıblar? Sizi

məhv etmək üçün alçaqlığa əl atırlar. Haraya qaçırsan körpə balam, dörd yanın düşməndir, düşmən də həmin düşməndirsənə də qıyar!

...Qar yağanda sevinmişən, baharda torpağımız bərəketli, düzlərimiz laləli olacaq, - demisən, Xocalının ağsaqqalı. Qarın ağılığı xəyalını ağ günlərə aparıb, sevinmişən. Bəs qırmızı qarı görəndə hansı hissləri keçirirdin?

Qırmızı qarı - oğlunun, qızının, nəvənin qanına boyanmış qarı deyirəm! Düşməne nifrətin güclü idi, yoxsa şan-şöhrət axtaran, vəzifə davası apararıq biqeyrət vətən oğullarına? Ağ qar qırmızı qana boyandı, o qan Xocalı torpağına hopdu...

Günəş üzərinə qəm saçacaqdır,
Otlar göz yaşıyla boy atacaqdır,
Lalələr rənginə qan qatacaqdır...
Baharda saralan yaşıl yarpağım-
Xocalım hey, Xocalım...

O gün gələcək...

Sinəmizə çəkilən Xocalı dağının 28 ili tamam olur. Hələ ki, Xocalı düşmən əlindədir, hələ ki, Xocalıdan sağ qalanlar köçkün adı ilə yaşayırlar. Hələ ki, Xocalısız Xocalı dərdi ilə yaşayırdıq. Yaşayırdıq- sabaha ümidlə... Yaşayırdıq- Xocalıya qayıtmaq, bu torpağa diz çöküb, səcdə etmək üçün. Bu torpağın murdarlanmış sinəsini göz yaşımızla yumaq üçün....

"Ölkəmizin ərazi bütövlüyünü bərpa etmək üçün bizim kifayət qədər hərbi gücümüz, iqtisadi potensialımız və siyasi iradəmiz vardır... Mövcud status-kvo qəbul edilməzdir və Ermənistanın işğalçı qüvvələrinin torpaqlarımızdan çıxarılması tələbi daim gündəmdədir. Azərbaycan xalqı və dövləti Xocalı faciəsini heç vaxt unutmur və unutmayacaqdır".

Xocalı soyqırımının ildönümü haqqında respublika prezidentinin sərəncamından gətirdiyimiz sitatda da görürük ki, Xocalı faciəsi unudulan dərd deyildir.

Gün gələcək, XX əsrdə törədilmiş Xirosima, Naqasaki, Xatın faciələrindən də dəhşətli olan Xocalı soyqırımını beynəlxalq səviyyədə hüquqi-siyasi qiymətini alacaq, faciənin səbəbkarları və iştirakçıları törətdikləri əməllərə görə cavab verəcəklər. O gün gələcək...

... Hələ ki, yaşayırdıq, hələ ki, Xocalı faciəsindən iyirmi səkkiz il keçir, hələ ki, Xocalı matəmini keçiririk:

Qoynundakı yadlar qovulacaqdır,
Şişmiş burunları ovulacaqdır,
Bu dərd içimizdə qovrulacaqdır,
Sinəmə çəkilən sağalmaz dağım-
Xocalım hey, Xocalım!